

Ζ.

Ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία
του χρηματοπιστωτικού τομέα

«Βασιλεία III»:

Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου
της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία
με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας
του διεθνούς τραπεζικού συστήματος

Χρήστος Γκόρτσος

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Περίληψη

Στις 16 Δεκεμβρίου 2010, εκδόθηκαν από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία οι δύο εκθέσεις που συνθέτουν το διεθνές κανονιστικό πλαίσιο που είναι γνωστό ως «Βασιλεία III». Πρόκειται για τη σημαντικότερη, ίσως, πρωτοβουλία της Επιτροπής μετά την πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, μέσω της οποίας επιδιώκεται η ενίσχυση της μικρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών, και η αντιμετώπιση, μέσω μακρο-προληπτικών πολιτικών, του συστημικού κινδύνου που μπορεί να εκδηλωθεί στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Το παρόν άρθρο, το οποίο έχει ως αντικείμενο τη συνοπτική παρουσίαση της «Βασιλείας III», είναι διαρθρωμένο σε τρεις ενότητες:

- (α) Στην ενότητα Α παρατίθενται οι πηγές της «Βασιλείας III» και αναλύεται η αναγκαιότητα της υιοθέτησής του.*
- (β) Η ενότητα Β πραγματεύεται τις βασικές διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου, με διάκριση ανάμεσα σε εκείνες με τις οποίες επέρχονται τροποποιήσεις σε διατάξεις του ισχύοντος διεθνούς κανονιστικού πλαισίου («Βασιλεία II»), και σε εκείνες με τις οποίες καθιερώνονται, για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο, «καινοτόμα στοιχεία» μικρο-προληπτικής και μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης.*
- (γ) Τέλος, στην ενότητα Γ επιχειρείται μια πρώτη αξιολόγηση της «Βασιλείας III», μέσα από τρεις βασικές επισημάνσεις.*

Το παρόν άρθρο, επικαιροποιημένο μέχρι τον Μάρτιο του 2011, είναι βασισμένο στην (εκτενέστερη) συμβολή του γράφοντος στον Τιμητικό Τόμο του Ομότιμου Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Νικόλαου Ρόκα (υπό έκδοση). Ο γράφων, ο οποίος φέρει αποκλειστικά την ευθύνη του περιεχομένου του άρθρου, επιθυμεί να εκφράσει ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Ομότιμο Καθηγητή Γεώργιο Καλλιμόπουλο, τη λέκτορα Χριστίνα Λιβαδά και τον Κωνσταντίνο Γαλιάτσο για εξαιρετικά χρήσιμες παρατηρήσεις.

A. Οι πηγές του νέου κανονιστικού πλαισίου και η αναγκαιότητα υιοθέτησής του

1. Οι εκθέσεις της Επιτροπής της Βασιλείας που αποτελούν τις πηγές της «Βασιλείας III»

Στις 16 Δεκεμβρίου 2010, η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία ("Basel Committee on Banking Supervision", στο εξής η «Επιτροπή της Βασιλείας»)¹ υιοθέτησε και δημοσίευσε δύο σημαντικές εκθέσεις με τίτλο:

- ▼ *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*,² και
- ▼ *Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*.³

Οι εκθέσεις αυτές αποτελούν το προϊόν εκτενών διαβουλεύσεων που έλαβαν χώρα από το 2008, μεσούσης δηλαδή της «πρόσφατης» διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (2007-2009).⁴ Αμφότερες είναι *οιονεί* τελικές, καθώς, κατά τη διάρκεια των επόμενων μηνών, ενδέχεται να επέλθουν τροποποιήσεις ή/και προσθήκες στις διατάξεις τους, σύμφωνα με το τρέχον έργο της Επιτροπής της Βασιλείας. Ήδη, στις 13 Ιανουαρίου 2011, η Επιτροπή εξέδωσε δελτίο τύπου, με τίτλο: *Basel Committee issues final elements of the reforms to raise the quality of regulatory capital*.⁵

Οι δύο εν λόγω εκθέσεις είναι πλέον γνωστές συλλήβδην, ως το κανονιστικό πλαίσιο της «Βασιλείας III» (στη συνέχεια «η Βασιλεία III») και αποτελούν την πιο σημαντική, ίσως, αντίδραση της Επιτροπής της Βασιλείας στην πρόσφατη κρίση.⁶ Με τις διατάξεις τους καθιερώνεται ένα νέο διεθνές κανονιστικό πλαίσιο για τις διεθνείς τράπεζες, με αναθεώρηση του ισχύοντος συναφούς πλαισίου και στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος διεθνώς, μέσω:

- ▼ αφενός μεν της ενίσχυσης της μικρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών, με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των τραπεζών σε περιόδους έντασης, και
- ▼ αφετέρου της αντιμετώπισης, μέσω μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης, του συστημικού κινδύνου που μπορεί να εκδηλωθεί στο σύνολο του τραπεζικού (και εν γένει του χρηματοπιστωτικού) συστήματος, και, κυρίως, της «προκυκλικής» μεγέθυνσης του εν λόγω κινδύνου σε βάθος χρόνου.

Με τον όρο «μακρο-προληπτικές πολιτικές του χρηματοπιστωτικού συστήματος» ("financial macro-prudential policies"), υποσύνολο του οποίου αποτελεί η μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση, ορίζεται το σύνολο των πολιτικών που υιοθετούνται για τον περιορισμό της έκθεσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος στον «συστημικό κίνδυνο», ο οποίος απορρέει από παράγοντες που δεν αφορούν μεμονωμένους φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ή μεμονωμένες αγορές και υποδομές του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αλλά

¹ Για τη σύνθεση και το έργο της Επιτροπής της Βασιλείας, βλέπε Herring and Litan (1995), σελ. 95-113, Norton (1995), σελ. 171-243, Walker (2001), σελ. 17-162, Γκόρτσο (2006), σελ. 259-307, και Giovanoli (2010), σελ. 25-26.

² Basel Committee on Banking Supervision (2010a): December, <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>.

³ Basel Committee on Banking Supervision (2010b): December, <http://www.bis.org/publ/bcbs188.htm>.

⁴ Η χρήση του όρου «πρόσφατη» κρίση (και όχι «τρέχουσα» κρίση) έχει επιλεγεί, καθώς ο γράφων εκτιμά ότι αυτή εκτείνεται στο χρονικό διάστημα της τριετίας 2007-2009.

⁵ Basel Committee on Banking Supervision (2011a), <http://www.bis.org/press/p110113.htm>.

⁶ Για μια επισκόπηση του συνόλου του έργου της Επιτροπής που συνιστά την αντίδρασή της στην κρίση, βλέπε την ακόλουθη (δυναμική, καθώς διαρκώς επικαιροποιούμενη) ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bis.org/bcbs/fincriscomp.htm>.

έχουν γενικότερο χαρακτήρα.⁷ Μέσω των μακρο-προληπτικών πολιτικών επιδιώκεται η αντιμετώπιση των δύο διαστάσεων με τις οποίες εκδηλώνεται ο συστημικός κίνδυνος:

- (α) Η πρώτη είναι η «χρονική διάσταση» ("time-dimension"), δηλαδή η εξέλιξη του συστημικού κινδύνου σε βάθος χρόνου. Στο πλαίσιο αυτό, με τις μακρο-προληπτικές πολιτικές επιδιώκεται η ενίσχυση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε περιόδους οικονομικής ύφεσης με περιορισμό της «προκυκλικότητας» ("procyclicality"), η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μεγέθυνση του συστημικού κινδύνου λόγω αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται είτε εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είτε μεταξύ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του πραγματικού τομέα της οικονομίας.⁸
- (β) Η δεύτερη διάσταση είναι η «διατομεακή» ("cross-sectional dimension"), δηλαδή η κατανομή του κινδύνου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε κάθε δεδομένο χρονικό σημείο. Στην περίπτωση αυτή, στόχος των μακρο-προληπτικών πολιτικών είναι ο περιορισμός της συγκέντρωσης του συστημικού κινδύνου, η οποία μπορεί να προκύψει:
- είτε λόγω της ταυτόχρονης έκθεσης περισσότερων φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σε κινδύνους από ομοειδή ανοίγματα,
 - είτε λόγω της διασυνδεσιμότητας ("interconnectedness") αυτών των φορέων (και της μετάδοσης προβλημάτων μεταξύ τους), ιδίως αν αυτοί είναι «συστημικά σημαντικοί» ("systemically important financial institutions").⁹

Με τη «Βασιλεία III» επιδιώκεται, λοιπόν, κατ' αρχήν, μια σημαντική ενίσχυση του περιεχομένου των διατάξεων του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου και η καθιέρωση καινοτόμων μέσω μικρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης. Ο ουσιαστικά νέος άξονας όμως, το novum της «Βασιλείας III», είναι η καθιέρωση κανόνων μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης. Υπό την έννοια αυτή, εύστοχη είναι η αναφορά του Hannoun ότι η «Βασιλεία III» είναι ένα "enhanced Basel II plus a macro-prudential overlay".¹⁰

Επισημαίνεται, τέλος, ότι η Επιτροπή της Βασιλείας δρομολογεί και μια εκτενή τροποποίηση των διατάξεων του ισχύοντος διεθνούς κανονιστικού πλαισίου που αφορούν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των διεθνών τραπεζών για κάλυψη ειδικά έναντι των κινδύνων αγοράς. Παραδόξως, η σχετική έκθεση με τίτλο: *Revisions to the Basel II market risk framework* (η οποία είναι, ακόμα, σε στάδιο διαβούλευσης)¹¹ δεν εντάσσεται από την Επιτροπή στο πλαίσιο της «Βασιλείας III», μολονότι αφορά, προφανώς, την ίδια θεματική ενότητα.

Σε ενωσιακό επίπεδο, η υιοθέτηση του εν λόγω έργου της Επιτροπής της Βασιλείας έχει ήδη δρομολογηθεί και θα ολοκληρωθεί με την έκδοση, πιθανότατα εντός του 2012, νομοθετικών πράξεων (Κανονισμού και Οδηγίας) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου με τις οποίες θα επέλθουν ευρύτατες τροποποιήσεις σε διατάξεις των Οδηγιών 2006/48/EK και 2006/49/EK, καθώς και η προσθήκη νέων κεφαλαίων.

⁷ Για την εν λόγω θεματική, η οποία αναδείχθηκε ιδιαίτερα μετά την πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, βλέπε Committee on the Global Financial System (2010a), Galati and Moessner (2011), Financial Stability Board, International Monetary Fund and Bank for International Settlements (2011), και ειδικά για το ζήτημα της προκυκλικότητας, Χαρδούβελη (2011β) (ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο «υπερκυκλικότητα»).

⁸ Για μια αναλυτική επισκόπηση των διαύλων μετάδοσης προβλημάτων μεταξύ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του πραγματικού τομέα της οικονομίας, βλέπε Basel Committee on Banking Supervision (2011c) και Galati and Moessner (2011), ενότητα 5.2.

⁹ Για τα κριτήρια οριοθέτησης της έννοιας του όρου «συστημικά σημαντικοί φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών» (γνωστού πλέον με το ακρωνύμιο "SIFIs"), βλέπε Huertas and Lastra (2011), σελ. 255-258.

¹⁰ Hannoun (2010), σελ. 9.

¹¹ Basel Committee on Banking Supervision (2011b), February, <http://www.bis.org/publ/bcbs193.htm>.

2. Η αναγκαιότητα υιοθέτησης του νέου κανονιστικού πλαισίου

2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η «Βασιλεία ΙΙΙ» αποτελεί (όπως προκύπτει προφανώς και από την επωνυμία της) τη δεύτερη μείζονα τροποποίηση ενός ήδη υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου που έχει διαμορφώσει η Επιτροπή της Βασιλείας (προϋποθέτει δηλαδή την ύπαρξη μιας «Βασιλείας Ι» και μιας «Βασιλείας ΙΙ»), η οποία κατέστη αναγκαία λόγω της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (βλέπε αμέσως κατωτέρω, υπό 2.2).

Πράγματι, στο πλαίσιο της ενασχόλησής της με το ζήτημα της μικρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών, η οποία χρονολογείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η Επιτροπή της Βασιλείας ανέλαβε πρωτοβουλίες για τη διεθνή σύγκλιση του περιεχομένου των κανόνων βάσει των οποίων γίνεται ο υπολογισμός και η εκπλήρωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων των διεθνών τραπεζών για κάλυψη έναντι της έκθεσής τους σε διαφόρους κινδύνους, προϊόν της οποίας υπήρξε το 1988 η «Βασιλεία Ι»,¹² και το 2004 η «Βασιλεία ΙΙ»,¹³ οι οποίες, όπως ισχύουν, συνθέτουν το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο.¹⁴

2.2 Τα αίτια της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και οι δικαιολογητικές βάσεις της αναθεώρησης του 2010

Τα αίτια της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης υπήρξαν πολλά, και ανάγονται σε αστοχίες:

- ▼ της ρυθμιστικής παρέμβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (μεταξύ άλλων και της έλλειψης επαρκών κανόνων μακρο-προληπτικής φύσεως),
- ▼ των ισχυόντων τραπεζικών λογιστικών προτύπων,
- ▼ της μικρο-προληπτικής εποπτείας που ασκείτο στους φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών,
- ▼ των ιδίων των φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (ιδίως σε σχέση με τα εσωτερικά κίνητρα απόδοσης-αμοιβών των στελεχών τους),
- ▼ αλλά και της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής σε πολλά κράτη.¹⁵

Κατά το χρονικό σημείο εκδήλωσης της κρίσης, το 2007, στα περισσότερα κράτη το τραπεζικό σύστημα των οποίων επλήγη από αυτήν, η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών ήταν πάντως επαρκής,¹⁶ σε αυτό δε συνέβαλε αναμφίβολα το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα εν λόγω κράτη είχαν ενσωματώσει στο εθνικό τους δίκαιο τις διατάξεις της «Βασιλείας ΙΙ». Αυτό βέβαια αποδείχθηκε ότι δεν ήταν αρκετό για να αποτρέψει ούτε την εκδήλωση της κρίσης ούτε την επέλευση των προβλημάτων που ανέκυψαν εξ αιτίας της, λόγω της συνδρομής περισσοτέρων παραγόντων. Ειδικότερα:

- (α) Όπως επισημαίνει η Επιτροπή της Βασιλείας, ένα από τα βασικά αίτια της κρίσης υπήρξε η υπερβολική «μόχλευση» του τραπεζικού συστήματος πολλών κρατών, η οποία έλαβε χώρα τόσο εντός όσο και εκτός

¹² Basel Committee on Banking Supervision (1988): "International convergence of capital measurement and capital standards", July, <http://www.bis.org/publ/bcbsc111.htm>.

¹³ Basel Committee on Banking Supervision (2004): Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, June, <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>.

¹⁴ Οι διατάξεις της «Βασιλείας Ι» και της «Βασιλείας ΙΙ», όπως ίσχυαν το 2006, κωδικοποιήθηκαν σε ενιαίο κείμενο με τίτλο: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework – Comprehensive Version*, June, <http://www.bis.org/publ/bcbs128.htm>. Για μια αναλυτική παρουσίαση των διατάξεων της «Βασιλείας ΙΙ», βλέπε Gleeson (2010). Για μια συνοπτικότερη θεώρηση, βλέπε Γκόρτσο (2006), σελ. 298-299, 304-305 και 306-307, Sigrist (2006), και Macht (2007), σελ. 67-100.

¹⁵ Για μια επισκόπηση των αιτιών της κρίσης, βλέπε από την εκτενέστατη πλέον βιβλιογραφία και αρθρογραφία, εντελώς ενδεικτικά, Borio (2008), Calomiris (2008), Eichengreen (2008), Goodhart (2009), σελ. 2-29, Posner (2010), σελ. 13-245, Lastra and Wood (2010), σελ. 537-545, Tirole (2010), σελ. 11-47, Σπαρτιώτη – Στουρνάρα (2010), σελ. 167-294, και Χαρδούβελη (2011α), σελ. 32-51.

¹⁶ Η παρατήρηση αυτή δεν ισχύει για τις καλούμενες «επενδυτικές τράπεζες» ("investment banks") των ΗΠΑ, οι οποίες βρέθηκαν στο επίκεντρο της πρόσφατης κρίσης, και οι οποίες αποτέλεσαν τμήμα του καλούμενου "shadow banking system", το «αρρύθμιστο» του οποίου ανάγεται σε μια από τις βασικές αιτίες της. Βλέπε σχετικά, αντί άλλων, Posner (2010), σελ. 55-60, και Tirole (2010), σελ. 24-26.

ισολογισμού ενός σημαντικού αριθμού τραπεζών. Μολονότι δε οι συντελεστές κεφαλαιακής επάρκειας των εν λόγω τραπεζών ήταν κατ' αρχήν ισχυροί, η μόχλευση οδήγησε σε σταδιακή διάβρωσή τους. Η μόχλευση αυτή υπήρξε, εν μέρει τουλάχιστον, και προϊόν του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια, καθώς οι τράπεζες, με στόχο να μειώσουν το κόστος από την εφαρμογή του, προσέφυγαν ευρέως σε τεχνικές «ρυθμιστικού αρμπιτράζ» ("regulatory capital arbitrage"), κυρίως δε σε «υπερβολική» τιτλοποίηση απαιτήσεων.¹⁷

- (β) Ταυτόχρονα, αποδείχθηκε ότι πολλές τράπεζες δεν διέθεταν ούτε επαρκή αποθέματα ρευστότητας. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Επιτροπή της Βασιλείας, κατά τη διάρκεια της αρχικής «περιόδου ρευστότητας» ("liquidity phase") της πρόσφατης κρίσης, πολλές τράπεζες, ενώ είχαν επαρκή κεφαλαιακή επάρκεια, εν τούτοις αντιμετώπισαν δυσκολίες λόγω μη συνετής διαχείρισης της ρευστότητάς τους. Το γεγονός δε αυτό ανέδειξε τη σημαντικότητα της ύπαρξης επαρκούς ρευστότητας για την ομαλή λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών και του τραπεζικού συστήματος.

Ειδικότερα, πριν από την κρίση, η χρηματοδότηση των τραπεζών γινόταν με χαμηλό κόστος (κυρίως δε από τις αγορές δανειακών κεφαλαίων και τη διατραπεζική αγορά) και ήταν επαρκής. Με την εκδήλωση της κρίσης, η απότομη αναστροφή των συνθηκών στις αγορές ανέδειξε ανάγλυφα την ταχύτητα με την οποία μπορεί να εξαντληθεί η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος. Αυτό κατέστησε αναγκαία την προσφυγή των τραπεζών που επλήγησαν από την κρίση στις κεντρικές τους τράπεζες για χρηματοδοτική στήριξη, γεγονός που οδήγησε τις τελευταίες στην υιοθέτηση των γνωστών ως «μη συμβατικών νομισματικών μέτρων» ("unconventional monetary policies").¹⁸

- (γ) Μολονότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι στην πρόσφατη κρίση ο συστημικός κίνδυνος του χρηματοπιστωτικού συστήματος υπήρξε εντονότατος, σαφές ήταν, επίσης, ότι το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο δεν περιείχε κανόνες για την πρόληψή του, ούτε ως προς τη χρονική του διάσταση ούτε ως προς τη διατομεακή. Αντίθετα, το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο για την κεφαλαιακή επάρκεια, ιδίως εφόσον ο υπολογισμός των κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του πιστωτικού κινδύνου γίνεται βάσει των εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης κινδύνου των τραπεζών (σύμφωνα με τις διατάξεις της «Βασιλείας ΙΙ»), κρίθηκε ότι αποτελεί έναν από τους παράγοντες που επιτείνει την προκυκλικότητα,¹⁹ καθώς δημιουργεί το κίνητρο στις τράπεζες:

- κατά τη διάρκεια μεν της οικονομικής ανάπτυξης να συμβάλλουν στην περαιτέρω ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης, καθώς οι κεφαλαιακές απαιτήσεις που επιβάλλονται για τη χορήγηση δανείων και πιστώσεων είναι χαλαρότερες,
- κατά τη διάρκεια δε της ύφεσης της οικονομίας να περιορίζουν τη χορήγηση δανειακών κεφαλαίων, καθώς οι συναφείς κεφαλαιακές απαιτήσεις καθίστανται αυστηρότερες.²⁰

2.3 Οι συνέπειες της κρίσης και η αντίδραση της Επιτροπής της Βασιλείας

Σε συνέχεια των ανωτέρω, πολλές τράπεζες διεθνώς (μικρές και μεγάλες, αρκετές δε από τις οποίες συστημικά σημαντικές) δεν ήταν σε θέση να απορροφήσουν τις ζημιές που προέκυψαν λόγω της κρίσης. Στην κορύφωσή της μάλιστα, το 2008, οι αγορές άσκησαν πίεση στις τράπεζες να μειώσουν τη μόχλευσή τους, με αποτέλεσμα:

- ▼ την εκτεταμένη μείωση της αξίας στοιχείων του ενεργητικού τους, και συνακόλουθα,

¹⁷ Βλέπε σχετικά Tirole (2010), σελ. 19-21 και 28-32, και Goodhart (2010), σελ. 7-8. Για τις θετικές διαστάσεις της τιτλοποίησης απαιτήσεων, κυρίως ως εργαλείου διαχείρισης κινδύνων, βλέπε Albertazzi et. al. (2011).

¹⁸ Βλέπε σχετικά Committee on the Global Financial System (2008), και Borio and Disyat (2009). Ως προς τη διεθνή συνεργασία των κεντρικών τραπεζών για την παροχή ρευστότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης, βλέπε Allen and Moessner (2010).

¹⁹ Το ίδιο ισχύει και για τα ισχύοντα τραπεζικά λογιστικά πρότυπα (βλέπε σχετικά Lastra and Wood (2010), σελ. 539).

²⁰ Βλέπε σχετικά Tirole (2010), σελ. 32-33, Goodhart (2010), σελ. 8, και Basel Committee on Banking Supervision (2011c), σελ. 31-33, με εκτενή επισκόπηση της συναφούς αρθρογραφίας.

- ▼ την αύξηση των ζημιών τους, τη μείωση των ιδίων κεφαλαίων τους και τον περιορισμό της δυνατότητας χορήγησης πιστώσεων και δανείων σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά.²¹

Ταυτόχρονα, τα προβλήματα ρευστότητας υπήρξαν έντονα για σημαντικό χρονικό διάστημα.

Μεταξύ άλλων, αυτό είχε και ως αποτέλεσμα, πέραν των αρνητικών επιπτώσεων που επήλθαν στον πραγματικό τομέα της οικονομίας,²² να αναγκαστεί το Δημόσιο σε πολλές περιπτώσεις (κατ' εξοχήν δε στις ΗΠΑ και σε αρκετά ευρωπαϊκά κράτη) να παρέμβει με στόχο τη στήριξη ή/και διάσωση τραπεζών²³ (και σε ορισμένες περιπτώσεις του συνόλου του τραπεζικού συστήματος²⁴). Η εν λόγω παρέμβαση οδήγησε στην επιβάρυνση των κρατικών προϋπολογισμών των εν λόγω κρατών και στη δημιουργία, σε ορισμένες περιπτώσεις, σοβαρών δημοσιονομικών ανισορροπιών, ορισμένες από τις οποίες εξελίχθηκαν, μάλιστα, σε «δημοσιονομικές κρίσεις».²⁵

Διαφορετική είναι η ελληνική περίπτωση. Στη χώρα μας, οι τράπεζες δεν ήταν εκτεθειμένες στους κινδύνους που οδήγησαν στη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, αλλά η τρέχουσα δημοσιονομική κρίση (που έχει επηρεάσει δυσμενώς και τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος) είναι κατά κύριο λόγο προϊόν των σωρευμένων επί δεκαετίες δημοσιονομικών ανισορροπιών.²⁶

Κατά συνέπεια, η Επιτροπή της Βασιλείας προχώρησε στην υιοθέτηση του νέου διεθνούς κανονιστικού πλαισίου, της «Βασιλείας III», με γνώμονα την αντιμετώπιση των ως άνω αστοχιών που αναδείχτηκαν κατά την πρόσφατη κρίση. Ειδικότερα κρίθηκε (σύμφωνα με τα προαναφερθέντα) ότι η «Βασιλεία II» δεν υπήρξε επαρκής, τα δε κενά της, όπως και ορισμένες διατάξεις της, συνέβαλαν (προφανώς στον βαθμό που τους αναλογεί), στην εκδήλωση της κρίσης και τις επακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις της στον πραγματικό τομέα της οικονομίας.

B. Οι διατάξεις της «Βασιλείας III»: επισκόπηση

1. Συνολική θεώρηση

1.1 Συστηματική κατάταξη

Από συστηματική άποψη, οι διατάξεις της «Βασιλείας III» μπορούν να καταταγούν σε δύο κατηγορίες:

- Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι διατάξεις μέσω των οποίων επέρχονται τροποποιήσεις σε διατάξεις του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου που διέπει την κεφαλαιακή επάρκεια των διεθνών τραπεζών (δηλαδή της «Βασιλείας II»), καθώς και προσθήκες σε αυτό (βλέπε κατωτέρω, υπό 1.2).
- Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οι διατάξεις με τις οποίες καθιερώνονται «καινοτόμα στοιχεία», οι οποίες διακρίνονται περαιτέρω:
 - σε εκείνες μέσω των οποίων καθιερώνονται νέοι κανόνες μικρο-προληπτικής, κυρίως, ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών (υπό 1.3.1),²⁷
 - σε εκείνες με τις οποίες καθιερώνονται κανόνες μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης (υπό 1.3.2).

²¹ Basel Committee on Banking Supervision (2010a), παρ. 151.

²² Βλέπε ενδεικτικά, αντί άλλων, Χαρδούβελη (2011a), σελ. 51-58.

²³ Για μια συνολική θεώρηση και αξιολόγηση των εν λόγω μέτρων, βλέπε Panetta et. al. (2009).

²⁴ Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξε αυτό της Ισλανδίας (βλέπε σχετικά Claessens, Herring and Schoenmaker (2010), σελ. 51-53).

²⁵ Το πλέον χαρακτηριστικό και πρόσφατο παράδειγμα είναι αυτό της Ιρλανδίας. Για τη μετεξέλιξη των χρηματοπιστωτικών κρίσεων (εν γένει) σε δημοσιονομικές, βλέπε Ράπανο και Καπλάνογλου (2011), σελ. 231-238 (με περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές).

²⁶ Βλέπε σχετικά, αντί άλλων, Χαρδούβελη (2011a), σελ. 58-73 και Ράπανο και Καπλάνογλου (2011), σελ. 238-245.

²⁷ Επικουρικά, οι εν λόγω διατάξεις επιτελούν και μακρο-προληπτική λειτουργία.

Όλες οι διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου προβλέπεται ότι θα αρχίσουν να εφαρμόζονται σταδιακά, από την 1η Ιανουαρίου 2013 μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2019 (καταληκτική ημερομηνία πλήρους εφαρμογής). Για μια συνοπτική θεώρηση όλων των καθιερούμενων μεταβατικών διατάξεων, βλέπε τον Πίνακα του Παραρτήματος 4 της πρώτης από τις δύο εκθέσεις που συνθέτουν τη «Βασιλεία III».

1.2 Τροποποιήσεις και προσθήκες στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών

1.2.1 Διατάξεις για τα ελάχιστα ίδια κεφάλαια των τραπεζών

Η σημαντικότερη τροποποίηση που επέρχεται στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας αναφορικά με την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών αφορά τον ορισμό των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους. Στη θεματική αυτή θα επανέλθουμε αναλυτικά κατωτέρω στην παρούσα ενότητα του άρθρου, υπό 2.

1.2.2 Διατάξεις για την κάλυψη των τραπεζών έναντι της έκθεσής τους στον πιστωτικό κίνδυνο²⁸

Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης διαπιστώθηκε ότι ορισμένες τράπεζες υπέστησαν σημαντικές ζημίες από ανοίγματα για τα οποία δεν είχαν καθιερωθεί κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας. Για τον λόγο αυτό, με το νέο κανονιστικό πλαίσιο επιδιώκεται η ενίσχυση της κάλυψης των τραπεζών έναντι της έκθεσής τους στον πιστωτικό κίνδυνο από στοιχεία του χαρτοφυλακίου τους (εντός και εκτός ισολογισμού), όπως, π.χ., εξω-χρηματιστηριακά παράγωγα μέσα, συμφωνίες πώλησης και επαναγοράς, και δάνεια για την αγορά κινητών αξιών και θέσεων σε παράγωγα μέσα.

Περαιτέρω, καθιερώθηκαν διατάξεις αναφορικά με τα ακόλουθα:

- (α) Κατά τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του πιστωτικού κινδύνου σύμφωνα με την τυποποιημένη προσέγγιση, οι τράπεζες οφείλουν να αξιολογούν τον πιστωτικό κίνδυνο των ανοιγμάτων τους, ανεξάρτητα από το αν υπάρχει ή όχι πιστοληπτική αξιολόγηση από Οίκους Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας ("credit rating agencies"), και να ελέγχουν κατά πόσο οι συντελεστές στάθμισης που εφαρμόζονται για τα εν λόγω ανοίγματα είναι κατάλληλοι ή όχι.
- (β) Προκειμένου να αναγνωρίζουν ως «επιλέξιμο» έναν Οίκο Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας, οι εθνικές εποπτικές αρχές οφείλουν να ελέγχουν σε διαρκή βάση αν αυτός πληροί τα κατάλληλα κριτήρια, λαμβάνοντας ως σημείο αναφοράς τον αναθεωρημένο Κώδικα της IOSCO, του 2008, για τους Οίκους Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας (Code of Conduct Fundamentals for Credit Rating Agencies, Report of the Technical Committee).²⁹

1.3 Τα «καινοτόμα στοιχεία»

1.3.1 Νέοι κανόνες μικρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης

1.3.1.1 Συντελεστής μόχλευσης³⁰

Όπως προαναφέρθηκε, ένα από τα βασικά αίτια της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης υπήρξε η υπερβολική μόχλευση των τραπεζών. Για τον λόγο αυτό και με στόχο την αποφυγή της εμφάνισης του φαινομένου στο μέλλον (κυρίως λόγω των σημαντικών αρνητικών συνεπειών που συνεπάγονται για τον πραγματικό τομέα της οικονομίας οι διαδικασίες απομόχλευσης ("deleveraging") των τραπεζών σε περιόδους έντασης), με διατάξεις της «Βασιλείας III» καθιερώνεται ένας απλός συντελεστής μόχλευσης, ο οποίος δεν βασίζεται στον κίνδυνο (δηλαδή τα στοιχεία του ενεργητικού και εκτός ισολογισμού των τραπεζών δεν

²⁸ Basel Committee on Banking Supervision (2010a), παρ. 97-121.

²⁹ Ο κώδικας είναι διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD271.pdf>.

³⁰ Basel Committee on Banking Supervision (2010a), παρ. 151-164.

σταθμίζονται με συντελεστές κινδύνου), και θα εφαρμόζεται συμπληρωματικά προς τις απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας (ως "backstop measure").

Ο συντελεστής μόχλευσης, το ύψος του οποίου ανέρχεται σε 3%, έχει σχεδιαστεί αρχικά ώστε να έχει:

- ▼ ως αριθμητή τα βασικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών (σύμφωνα με τον νέο ορισμό³¹), και
- ▼ ως παρονομαστή τα ανοίγματά τους, εντός και εκτός ισολογισμού, βάσει της λογιστικής τους αξίας, χωρίς στάθμιση κατά τον κίνδυνο και (κατ' αρχήν) χωρίς δικαίωμα συμψηφισμού απαιτήσεων και υποχρεώσεων (όπως ισχύει κατά τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων),

σύμφωνα με τις λεπτομερείς διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου.

1.3.1.2 Συντελεστές ρευστότητας³²

Με το νέο κανονιστικό πλαίσιο καθιερώνονται για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο δύο συντελεστές ρευστότητας των τραπεζών ("liquidity ratios"):

- ▼ ένας βραχυχρόνιος, ο «συντελεστής κάλυψης ρευστότητας» ["liquidity coverage ratio", "LCR", κατωτέρω υπό (α)], και
- ▼ ένας μακροχρόνιος, ο «συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης» ["net stable funding ratio", "NSFR", υπό (β)].

(α) Ο συντελεστής κάλυψης ρευστότητας

Με την καθιέρωση του εν λόγω συντελεστή επιδιώκεται η διασφάλιση της ύπαρξης επαρκών, υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού, ώστε να καλυφθούν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις. Ο εν λόγω συντελεστής, το ύψος του οποίου πρέπει να ισούται ή να υπερβαίνει το 100%, ορίζεται ως ο λόγος:

- ▼ του αποθέματος των υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού,
- ▼ προς το σύνολο των καθαρών ταμειακών εκροών κατά τη διάρκεια των επόμενων τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών,

όπως αυτό και αυτές καθορίζονται με τις εκτενέστερες και λεπτομερείς διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου.

(β) Ο συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης

Με την καθιέρωση του συντελεστή καθαρής σταθερής χρηματοδότησης επιδιώκονται δύο στόχοι:

- (α) Ο πρώτος συνίσταται στην αντιμετώπιση του προβλήματος που απορρέει από τον ετεροχρονισμό στη ρευστοποιησιμότητα στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του ισολογισμού των τραπεζών ("liquidity mismatch").
- (β) Επιδιώκεται, επίσης, η δημιουργία κινήτρων στις τράπεζες να χρησιμοποιούν σταθερές πηγές για τη χρηματοδότηση των περιουσιακών τους στοιχείων (περιλαμβανομένων των δανείων), η διάρκεια των οποίων υπερβαίνει το έτος.

Ο εν λόγω συντελεστής, το ύψος του οποίου πρέπει να υπερβαίνει το 100%, ορίζεται ως ο λόγος:

- ▼ της διαθέσιμης ποσότητας σταθερής χρηματοδότησης,
- ▼ προς την απαιτούμενη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης,

όπως αυτές καθορίζονται λεπτομερώς στο νέο κανονιστικό πλαίσιο.

³¹ Βλέπε σχετικά κατωτέρω, υπό 2.1.2.

³² Basel Committee on Banking Supervision (2010b), παρ. 16-186.

(γ) *Εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας από τις εποπτικές αρχές*

Προκειμένου να διασφαλιστεί η κατάλληλη παρακολούθηση και αξιολόγηση του κινδύνου ρευστότητας από τις εποπτικές αρχές με ομοιόμορφο τρόπο, η Επιτροπή της Βασιλείας καθιερώνει πέντε εργαλεία παρακολούθησής του:

- ▼ τη συμβατική αναντιστοιχία ληκτοτήτων ("contractual maturity mismatch"),
- ▼ τη συγκέντρωση της χρηματοδότησης ("concentration of funding"),
- ▼ τα διαθέσιμα μη βεβαρημένα στοιχεία του ενεργητικού ("available unencumbered assets"),
- ▼ τον συντελεστή κάλυψης ρευστότητας ανά σημαντικό νόμισμα ("LCR by significant currency"), και
- ▼ τα εργαλεία παρακολούθησης εξελίξεων στην αγορά ("market-related monitoring tools").

Τα εργαλεία αυτά πρέπει να χρησιμοποιούνται από τις εποπτικές αρχές σε διαρκή βάση, ώστε να αποκτήσουν επαρκή και συγκεκριμένη πληροφόρηση αναφορικά με τις συνθήκες ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και τις επιμέρους τράπεζες.

1.3.2 Κανόνες μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης

1.3.2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στη δεύτερη ενότητα των καινοτόμων στοιχείων της «Βασιλείας III» εντάσσονται οι διατάξεις με τις οποίες καθιερώνονται για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο κανόνες μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης. Ως προς τους εν λόγω κανόνες πρέπει να γίνει η ακόλουθη οριοθέτηση:

- (α) Το νέο κανονιστικό πλαίσιο περιέχει ειδικές διατάξεις για την αντιμετώπιση της χρονικής διάστασης του συστημικού κινδύνου, δηλαδή τον περιορισμό της προκυκλικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, οι τράπεζες καλούνται:
- (i) να δημιουργούν, σε ομαλές περιόδους, «κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης» ("capital conservation buffer") (βλέπε κατωτέρω, υπό 1.3.2.2),
 - (ii) να δημιουργούν, σε περιόδους υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης, «αντικυκλικό (κεφαλαιακό) απόθεμα» ("countercyclical buffer") (υπό 1.3.2.3),
 - (iii) να σχηματίζουν δυναμικές προβλέψεις ("forward-looking provisions") βάσει των αναμενόμενων ζημιών από στοιχεία του χαρτοφυλακίου τους,³³ και
 - (iv) να καλύπτονται έναντι της υπερβολικής κυκλικότητας των ελάχιστων κεφαλαιακών τους απαιτήσεων.³⁴
- (β) Αντίθετα, για την αντιμετώπιση της διακλαδικής διάστασης του συστημικού κινδύνου δεν καθιερώνονται ειδικές διατάξεις. Κατά την κρίση, όμως, της Επιτροπής της Βασιλείας ορισμένοι από τους κανόνες που καθιερώνονται για την κάλυψη των τραπεζών έναντι της έκθεσής τους στον πιστωτικό κίνδυνο από συγκεκριμένα στοιχεία του χαρτοφυλακίου τους (σύμφωνα με τα μόλις προαναφερθέντα, υπό 1.2.2), θα έχουν θετική συμβολή και στην αντιμετώπιση αυτής της διάστασης του συστημικού κινδύνου.

1.3.2.2 Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης³⁵

Σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο, οι τράπεζες καλούνται να δημιουργούν κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης ("capital conservation buffer"), επιπροσθέτως των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων

³³ Basel Committee on Banking Supervision (2010a), παρ. 23-25.

³⁴ Η συσχέτιση μεταξύ των τεσσάρων (4) αυτών κατηγοριών κανόνων μακρο-προληπτικής πολιτικής αναδεικνύεται με σαφήνεια στην παρ. 31 της έκθεσης (*ibid*).

³⁵ *Ibid*, παρ. 123-132.

που πρέπει να τηρούν σε διαρκή βάση. Η δημιουργία αυτού του αποθέματος θα γίνεται σε ομαλές περιόδους (δηλαδή σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και πιστωτικής επέκτασης) με σκοπό τη διασφάλιση της δυνατότητας απορρόφησης, μέσω αυτών, ζημιών που μπορεί να επέλθουν σε περιόδους έντασης του οικονομικού κύκλου.

Το απόθεμα αυτό, ύψους 2,5% του συνόλου των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών (σύμφωνα με τις διατάξεις για τον συντελεστή κεφαλαιακής επάρκειας):

- ▼ θα αποτελείται αποκλειστικά από κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων τους (σύμφωνα με τον νέο ορισμό³⁶), και
- ▼ θα χρησιμοποιείται ώστε να αποφεύγεται, κατ' αρχήν, η προσφυγή στα ελάχιστα ίδια κεφάλαια για την απορρόφηση ζημιών.

Εφόσον μια τράπεζα κάνει χρήση του, θα οφείλει να το ανακτήσει άμεσα μέσω του περιορισμού της διανομής κερδών για την καταβολή μερισμάτων, την επαναγορά ιδίων μετοχών, ή την καταβολή bonuses στο προσωπικό.

1.3.2.3 Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα³⁷

Με τη «Βασιλεία III» καθιερώνεται η υποχρέωση των τραπεζών να δημιουργούν, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, και ένα επιπλέον απόθεμα, το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ("countercyclical capital buffer"), ώστε να διασφαλιστεί ότι κατά τον καθορισμό των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων τους θα λαμβάνονται υπόψη, κατά το δυνατόν, πλήρως οι συνθήκες του μακρο-οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν. Η ενεργοποίηση της υποχρέωσης των τραπεζών να δημιουργούν αυτό το απόθεμα και ο προσδιορισμός του ύψους του θα γίνεται από τις αρμόδιες αρχές που θα ορίσει κάθε κράτος, όταν αυτές κρίνουν ότι υφίσταται υπερβολική πιστωτική επέκταση η οποία ενέχει συστημικό κίνδυνο. Στο πλαίσιο αυτό, οι αρχές καλούνται:

- ▼ να ελέγχουν την πιστωτική επέκταση, καθώς και άλλους δείκτες βάσει των οποίων μπορεί να εντοπιστεί η πιθανότητα επέλευσης συστημικού κινδύνου, και
- ▼ να αξιολογούν κατά πόσο η πιστωτική επέκταση είναι (και σε ποιον βαθμό) «υπερβολική» και ενδέχεται να οδηγήσει στην επέλευση συστημικού κινδύνου, σε καταφατική δε περίπτωση να ενεργοποιούν την υποχρέωση.

Το ύψος του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος θα κλιμακώνεται, κατά την κρίση των αρμοδίων αρχών, από 0% έως 2,5% του συνόλου των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών (σύμφωνα με τις διατάξεις για τον συντελεστή κεφαλαιακής επάρκειας). Το απόθεμα:

- ▼ θα δημιουργείται με επέκταση του (μόλις προαναφερθέντος) κεφαλαιακού αποθέματος για λόγους συντήρησης, και
- ▼ θα αποτελείται επίσης, κατ' αρχήν τουλάχιστον, αποκλειστικά από κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών (σύμφωνα με τον νέο ορισμό).

Ειδικά, οι διεθνώς δραστηριοποιούμενες τράπεζες (με θυγατρικές τραπεζικές επιχειρήσεις σε περισσότερα κράτη) οφείλουν να διαμορφώνουν το εν λόγω απόθεμα με βάση έναν σταθμισμένο μέσο όρο, ο οποίος θα συναρτάται προς την εγχώρια και τη διεθνή τους δραστηριότητα (δεδομένου ότι ο οικονομικός κύκλος στα επιμέρους κράτη μπορεί να μην είναι (και συνήθως δεν θα είναι) συγχρονισμένος).

³⁶ Βλέπε σχετικά κατωτέρω, υπό 2.1.2.

³⁷ Basel Committee on Banking Supervision (2010a), παρ. 136-149.

2. Ειδικά: οι διατάξεις για τα ελάχιστα ίδια κεφάλαια των τραπεζών³⁸

2.1 Ορισμός των ελαχίστων ιδίων κεφαλαίων

2.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η σημαντικότερη τροποποίηση που επέρχεται στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας αναφορικά με την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών αφορά αναμφισβήτητα τον ορισμό των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους. Όπως έχει προαναφερθεί, με την εν λόγω τροποποίηση επιδιώκεται η ενίσχυση της ποιότητας των ιδίων κεφαλαίων τους, μετά από την αξιολόγηση των (αρνητικών) εμπειριών που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης ως προς τη δυνατότητα των τραπεζών να απορροφήσουν, μέσω των ιδίων κεφαλαίων τους, ζημίες από τους κινδύνους στους οποίους εκτέθηκαν.

Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να γίνουν, κατ' αρχήν, οι ακόλουθες επισημάνσεις:

- (α) Το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών κατά τον υπολογισμό των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων, τα οποία καλούνται «ελάχιστα» ("minimum capital") δεδομένου ότι καθιερώνονται και τα δύο προαναφερθέντα κεφαλαιακά αποθέματα, θα συνεχίσει να αποτελείται από το άθροισμα:
- των βασικών ιδίων κεφαλαίων τους ("Tier 1 Capital"), τα οποία, όμως, πλέον κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες (βλέπε κατωτέρω, υπό 2.1.2), διάκριση η οποία έχει σημασία ως προς τα σχετικά καθιερούμενα ποσοτικά όρια (βλέπε κατωτέρω, υπό 2.2), και
 - των συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων τους ("Tier 2 Capital", υπό 2.1.3).
- Αντίθετα, ο εναλλακτικός ορισμός των ιδίων κεφαλαίων ("Tier 3 Capital"), με τον οποίον οι τράπεζες έχουν, σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, τη δυνατότητα να εκπληρώνουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις για κάλυψη έναντι των κινδύνων αγοράς,³⁹ καταργείται.
- (β) Οι καθιερούμενες τροποποιήσεις αφορούν τη σύνθεση της κάθε κατηγορίας ιδίων κεφαλαίων, καθώς και τα κριτήρια επιλεξιμότητας των στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων για την ένταξή τους σε κάθε μία από αυτές.

2.1.2 Οι διατάξεις για τα βασικά ίδια κεφάλαια

Σύμφωνα με τη «Βασιλεία III», τα βασικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών θα αποτελούνται από δύο κατηγορίες στοιχείων:

- ▼ τα κύρια στοιχεία ("common equity Tier 1 capital", κατωτέρω υπό 2.1.2.1), και
- ▼ τα πρόσθετα στοιχεία ("additional Tier 1 capital", υπό 2.1.2.2).

2.1.2.1 Κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων

Στα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών εντάσσονται τα ακόλουθα:

- (α) Η αξία του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου σε επίπεδο κοινών μετοχών (με ή χωρίς δικαίωμα ψήφου), αποκλεισμένων όλων των κατηγοριών προνομιούχων μετοχών, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις.⁴⁰
- (β) Τα αποτελέσματα εις νέον ("retained earnings"), περιλαμβανομένων και των προσωρινών.

³⁸ *Ibid*, παρ. 48-93.

³⁹ Στην εν λόγω κατηγορία εντάσσονται βραχυχρόνια δάνεια μειωμένης εξασφάλισης (Basel Committee on Banking Supervision (2006), παρ. 49 (xiii)-(xiv)).

⁴⁰ Ειδικοί κανόνες καθιερώνονται αναφορικά με τις τράπεζες που δεν έχουν τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρείας (π.χ., συνεταιριστικές τράπεζες), οι οποίες δεν διαθέτουν μετοχικό κεφάλαιο.

- (γ) Τα εμφανή αποθεματικά ("disclosed reserves").
- (δ) Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι κοινές μετοχές οι οποίες έχουν εκδοθεί από θυγατρικές επιχειρήσεις των τραπεζών που υπάγονται στην ενοποιημένη εποπτεία τους, και κατέχονται από τρίτους ("minority interest").
- (ε) Η διαφορά από την έκδοση των ανωτέρω κατηγοριών κοινών μετοχών υπέρ το άρτιο.

2.1.2.2 Πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων

Στα πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών εντάσσονται τα ακόλουθα:

- (α) Προνομιούχες μετοχές και ομολογιακοί τίτλοι που πληρούν, κυρίως, τους ακόλουθους όρους:
 - είναι μη καθορισμένης διάρκειας,
 - έχουν εκδοθεί και το ποσό της έκδοσης έχει καταβληθεί πλήρως,
 - είναι μειωμένης εξασφάλισης έναντι των καταθετών και όλων των εν γένει πιστωτών,
 - δεν περιέχουν ρήτρα προσαύξησης της προκαθορισμένης απόδοσής τους σε περίπτωση μη άσκησης του δικαιώματος ανάκλησής τους ("step-up clause"), ή παρεμφερή ρήτρα ("redeem clause"),
 - μπορούν να ανακληθούν από τον εκδότη τους μόνο μετά την παρέλευση πενταετίας, και εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με το Παράρτημα που επισυνάπτεται στο προαναφερθέν (υπό Α 1) δελτίο τύπου της Επιτροπής της Βασιλείας της 13ης Ιανουαρίου 2011, οι προνομιούχες μετοχές και οι ομολογιακοί τίτλοι που εντάσσονται είτε στα πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων είτε στα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών (βλέπε κατωτέρω, υπό 2.1.3), θα πρέπει, επιπλέον, να πληρούν τους όρους που αναφέρονται σε αυτό, ώστε να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή ικανότητα απορρόφησης ζημιών ("loss absorbency").

- (β) Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τίτλοι με τα ως άνω χαρακτηριστικά οι οποίοι έχουν εκδοθεί από θυγατρικές επιχειρήσεις των τραπεζών που υπάγονται στην ενοποιημένη εποπτεία τους, κατέχονται από τρίτους, και δεν περιλαμβάνονται στα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων.
- (γ) Η διαφορά από την έκδοση προνομιούχων μετοχών που εντάσσονται στην εν λόγω κατηγορία υπέρ το άρτιο.

Κατά συνέπεια, μεταξύ όλων των υπολοίπων αλλαγών που επέρχονται:

- (i) *οι προνομιούχες μετοχές μη καθορισμένης διάρκειας που δεν παρέχουν δικαίωμα σωρευτικού μερίσματος για παρελθούσες χρήσεις συνεχίζουν μεν να εντάσσονται στα βασικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών, με ποσοτικούς όμως περιορισμούς,*
- (ii) *οι καινοτόμοι τίτλοι ("innovative instruments") οι οποίοι, σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, εντάσσονται στα βασικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών μέχρι ποσοστού 15%⁴¹ θα παύσουν να περιλαμβάνονται σε αυτά.*

2.1.3 Οι διατάξεις για τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια

Στην κατηγορία των συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών εντάσσονται τα ακόλουθα στοιχεία:

- (α) Προνομιούχες μετοχές και ομολογιακοί τίτλοι που πληρούν, κυρίως, τους όρους που αναφέρθηκαν προηγουμένως [υπό 2.1.2.2 (α)] αναφορικά με τα πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων, αλλά είναι ορισμένης διάρκειας, τουλάχιστον πενταετούς.

⁴¹ Basel Committee on Banking Supervision (2006), Παράρτημα 1.

- (β) Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τίτλοι με τα ως άνω χαρακτηριστικά οι οποίοι έχουν εκδοθεί από θυγατρικές επιχειρήσεις των τραπεζών που υπάγονται στην ενοποιημένη εποπτεία τους, κατέχονται από τρίτους, και δεν περιλαμβάνονται στα βασικά ίδια κεφάλαια.
- (γ) Η διαφορά από την έκδοση προνομιούχων μετοχών που εντάσσονται στην εν λόγω κατηγορία υπέρ το άρτιο.
- (δ) Ορισμένα κεφάλαια για γενικούς τραπεζικούς κινδύνους ("general provisions/general loan-loss reserves"), εφόσον κατά τον υπολογισμό της κεφαλαιακής απαίτησης για κάλυψη έναντι του πιστωτικού κινδύνου ακολουθείται η τυποποιημένη προσέγγιση και τηρούνται, επιπλέον, συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Κατά συνέπεια, τα αφανή αποθεματικά ("undisclosed reserves"), καθώς και τα αποθεματικά από την αναπροσαρμογή πάγιων στοιχείων του ενεργητικού και οι διορθώσεις αξίας χρηματοπιστωτικών μέσων ("revaluation reserves"), τα οποία, σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, εντάσσονται στα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών,⁴² θα παύσουν να περιλαμβάνονται σε αυτά.

2.1.4 Ειδικές διατάξεις

Αναλυτικές διατάξεις καθιερώθηκαν αναφορικά με τα στοιχεία που πρέπει να αφαιρούνται από τα επιμέρους στοιχεία των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών, οι οποίες είναι σαφώς αυστηρότερες εκείνων του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου. Με το νέο κανονιστικό πλαίσιο ενισχύεται, επίσης, σημαντικά το καθεστώς που διέπει την υποχρέωση των τραπεζών για τη δημοσιοποίηση στοιχείων αναφορικά με τη σύνθεση των ιδίων κεφαλαίων τους.

2.2 Τα καθιερούμενα νέα ποσοτικά όρια

Η Επιτροπή της Βασιλείας έθεσε τα ακόλουθα νέα ποσοτικά όρια όσον αφορά τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών, τα οποία πρέπει να τηρούνται σε συνεχή βάση:

- (α) Τα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων πρέπει να ανέρχονται σε ποσοστό τουλάχιστον 4,5% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών και των στοιχείων εκτός ισολογισμού.
- (β) Το σύνολο των βασικών ιδίων κεφαλαίων πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 6,0% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού (από 4,0% με βάση το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο).
- (γ) Το σύνολο των ελαχίστων ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών (βασικών και συμπληρωματικών) θα συνεχίσει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 8,0% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού. Επαγωγικά, πάντως, προκύπτει ότι το ύψος των συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων δεν θα επιτρέπεται να υπερβαίνει το 2%.

Επισημαίνεται, επίσης, ότι τα κεφάλαια για γενικούς τραπεζικούς κινδύνους (τα οποία εντάσσονται, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, στα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια) δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν το 1,25% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού, όπως και σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο.

⁴² *Ibid*, παρ. 49 (iv)-(vi).

ΠΙΝΑΚΑΣ Οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις που θα επιβληθούν στις τράπεζες σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας στο τέλος των καθιερούμενων μεταβατικών περιόδων (*) (ποσοστά σε σχέση με το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού και εκτός ισολογισμού)			
	Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων	Σύνολο βασικών ιδίων κεφαλαίων	Συνολική κεφαλαιακή απαίτηση (βασικά και συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια)
1. Ελάχιστα ίδια κεφάλαια (από 1.1.2015)	4,5% (από 2%)	6,0% (από 4%)	8,0% (αμετάβλητο)
2. Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης (από 1.1.2019)	2,5% (νέο)		
3. Άθροισμα 1 και 2 (από 1.1.2019)	7,0%	8,5%	10,5%
Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (από 1.1.2019)	0 - 2,5% (νέο)		
(*) Για τις συστημικά σημαντικές τράπεζες ενδέχεται να καθιερωθεί επιπλέον κεφαλαιακή απαίτηση ύψους 2%			

Γ. Αξιολόγηση

1. Ωφέλειες και κόστος από τη σταδιακή καθιέρωση των νέων κανόνων

Σύμφωνα με τα αναφερθέντα κατά την επισκόπηση (στην ενότητα Β) των διατάξεων της «Βασιλείας III», η εφαρμογή τους προτείνεται από την Επιτροπή να γίνει σταδιακά από το 2013 και σε βάθος εξαετίας, ενώ ορισμένες από αυτές θα αποτελέσουν κατά πάσα βεβαιότητα, κατά τη διάρκεια των μεταβατικών περιόδων εποπτικής παρακολούθησης που καθιερώθηκαν, αντικείμενο τροποποίησης. Αυτό οδηγεί σε δύο συμπεράσματα, ένα θετικό και ένα αρνητικό:

- Το γεγονός ότι οι νέοι κανόνες δεν εφαρμόζονται αμέσως είναι, κατ' αρχήν, απόρροια του ότι η εφαρμογή τους, σε πλήρη ανάπτυξη και σωρευτικά, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργία των τραπεζών, λόγω του συνεπαγόμενου κόστους εφαρμογής. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις τους θα αυξηθούν σημαντικά (ιδίως σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης), ενώ η εφαρμογή των διατάξεων για τους συντελεστές ρευστότητας θα οδηγήσει σε ορισμένες περιπτώσεις σε αναπροσδιορισμό του επιχειρηματικού τους μοντέλου. Η ύπαρξη επαρκούς χρόνου προσαρμογής ήταν, συνεπώς, αναγκαία.
- Αντίθετα, το γεγονός ότι ορισμένες διατάξεις της «Βασιλείας III» είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα τροποποιηθούν δημιουργεί ένα περιβάλλον ασάφειας, το οποίο ενδέχεται να οδηγήσει σε καθυστερήσεις στην υιοθέτηση των κανόνων, πόσω μάλλον αφού η υιοθέτηση θα γίνει κατά τη διακριτική ευχέρεια εθνικών αρχών (βλέπε σχετικά αμέσως κατωτέρω, υπό 2).

2. Κίνδυνοι από την εφαρμογή των νέων κανόνων

Από τα μόλις προαναφερθέντα [υπό 1(a)] προκύπτει αβίαστα ότι τα περιθώρια κερδοφορίας των τραπεζών στο νέο περιβάλλον θα περιοριστούν αισθητά, όπως και οι αποδόσεις των ιδίων κεφαλαίων τους (όποια και αν είναι η δυνατότητα μετακύλισης του κόστους στους αποδέκτες των υπηρεσιών και όποια και αν είναι τα περιθώρια για περικοπή λειτουργικού κόστους).⁴³ Η παρατήρηση αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η «Βασιλεία ΙΙΙ» δεν είναι παρά μόνον μία από τις «δέσμες» μέτρων ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών που τελούν στην τρέχουσα συγκυρία υπό διαμόρφωση σύμφωνα με τα προαναφερθέντα.

Αυτό είναι, βέβαια, το τίμημα της ανάγκης θωράκισης της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, διεθνώς, απέναντι στο ενδεχόμενο εκδήλωσης μιας νέας σημαντικής χρηματοπιστωτικής κρίσης, όπως η πρόσφατη. Ακόμα και αν είναι ορθός ο ισχυρισμός (τον οποίο ο γράφων ασπάζεται) ότι το νέο περιβάλλον χαρακτηρίζεται από τάσεις υπερβολικής ρυθμιστικής παρέμβασης ("overregulation"), οι εμπειρίες από την πρόσφατη κρίση καθιστούν τη λήψη αυστηρών μέτρων πολιτικά δικαιολογήσιμη (αν και όχι πάντοτε επαρκώς αιτιολογημένη).⁴⁴

Στο πλαίσιο αυτό, όμως, ελλοχεύουν τρεις (τουλάχιστον) κίνδυνοι, η σημασία των οποίων δεν πρέπει να υποτιμηθεί:

- (α) Κατ' αρχήν, η εφαρμογή των νέων κανόνων μπορεί, σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις, να οδηγήσει σε περιορισμό της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων από τις τράπεζες με αρνητικές επιπτώσεις στον πραγματικό τομέα της οικονομίας και την ανάπτυξη. Κατά συνέπεια, είναι κρίσιμο να υπάρξουν ακριβείς και αξιόπιστες εκτιμήσεις αναφορικά με την αναμενόμενη επίδραση των προαναφερθέντων παραγόντων στη δανειοδοτική δραστηριότητα των τραπεζών (ιδίως δε των μικρότερων και των εξειδικευμένων – στεγαστικών, αποταμιευτικών και συνεταιριστικών), τόσο σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης όσο και σε περιόδους ύφεσης.⁴⁵
- (β) Επιπλέον, δεδομένου ότι στο σύνολό του το τραπεζικό σύστημα θα κληθεί να αντλήσει από τις αγορές τεράστια ποσά ιδίων κεφαλαίων (έστω και σε βάθος εξαετίας), κατ' εξοχήν δε με την έκδοση κοινών μετοχών, η αναμενόμενη μείωση των αποδόσεων των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών θα τις φέρει σε ανταγωνιστικά μειονεκτική θέση προς τις επιχειρήσεις άλλων κλάδων της οικονομίας, οι αποδόσεις του κεφαλαίου των οποίων θα παραμείνουν σταθερές ή θα τείνουν να αυξάνονται.

Αξίζει να επισημανθεί ότι στις συστημικά σημαντικές τράπεζες ενδέχεται να επιβληθεί και μία επιπλέον (πέραν των προαναφερθεισών) κεφαλαιακή απαίτηση, ύψους 2% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων τους εκτός ισολογισμού, η οποία θα πρέπει να καλυφθεί επίσης με κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων τους. Αυτό συνεπάγεται ότι το μετοχικό κεφάλαιο των μεγάλων διεθνών τραπεζών ενδέχεται να πρέπει, in extremis, να οκταπλασιαστεί κατά τη διάρκεια των αμέσως επομένων ετών!⁴⁶

⁴³ Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η επισήμανση που προέρχεται από ένα μέλος της τραπεζικής εποπτικής κοινότητας, του Jochen Sanio, προέδρου της Bafin (δηλαδή της γερμανικής ενιαίας εποπτικής αρχής του χρηματοπιστωτικού συστήματος), ότι ορατός είναι ο κίνδυνος ο τραπεζικός κλάδος να μετατραπεί σε μια "low return industry" (Sanio (2011), σελ. 39).

⁴⁴ Για τους προβληματισμούς του γράφοντος αναφορικά με την υπερβολική ρυθμιστική παρέμβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μετά την πρόσφατη κρίση, βλέπε Γκόρτσο (2009).

⁴⁵ Στην κατεύθυνση αυτή ως θετική αξιολογείται η έκθεση της Επιτροπής Basel Committee on Banking Supervision (2010d): "Results of the comprehensive quantitative impact study", December, <http://www.bis.org/publ/bcbis186.htm>. Βλέπε, επίσης, Angelini et. al. (2011), και Slovik and Cournède (2011).

⁴⁶ Βλέπε σχετικά Sanio (2011), σελ. 39.

Κατά συνέπεια, όσες τράπεζες δεν μπορέσουν να προβούν στην αναγκαία άντληση κεφαλαίων από τις αγορές, θα αναγκαστούν, για να συμμορφωθούν προς τις απαιτήσεις του νέου κανονιστικού πλαισίου, να προβούν:

- ▼ σε απομόχλευση, συρρικνώνοντας στην περίπτωση αυτή και τη δανειοδοτική τους δραστηριότητα, ή/και
- ▼ σε αναδιρθώσεις που θα οδηγήσουν σε ενίσχυση της συγκέντρωσης του τραπεζικού κλάδου, χωρίς να είναι προφανείς οι θετικές συνέργειες από αυτό.

(γ) Τέλος, η ανάγκη περιορισμού του κόστους το οποίο συνεπάγεται για τις τράπεζες η εφαρμογή του νέου κανονιστικού πλαισίου μπορεί να οδηγήσει:

- σε ένα νέο κύκλο «ρυθμιστικού αρμπιτράζ», κυρίως με τη μετατόπιση δραστηριοτήτων σε τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τα οποία θα συνεχίσουν να μην τελούν υπό ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία (το καλούμενο "shadow banking system", το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, συνέβαλε καθοριστικά στην εκδήλωση της κρίσης), ή σε κράτη με χαλαρό ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο, και
- σε χρηματοπιστωτικές καινοτομίες που ενδέχεται να εκθέσουν τράπεζες σε κινδύνους που δεν είναι σήμερα εντοπισμένοι.

Αυτό καθιστά ακόμα μεγαλύτερη την ανάγκη αναβάθμισης του ρόλου των εποπτικών αρχών (οι οποίες επωμίζονται ούτως ή άλλως βαρύτερο έργο με το νέο κανονιστικό πλαίσιο), ώστε να είναι δυνατή η εκ μέρους τους διαρκής παρακολούθηση των εξελίξεων που θα λαμβάνουν χώρα, και η έγκαιρη εκ μέρους τους υποβολή προτάσεων για κατάλληλη προσαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου.

3. Το πρόβλημα της ανταγωνιστικής ισότητας

Η τελευταία, αλλά εξίσου σημαντική κατά τη γνώμη του γράφοντος, επισήμανση είναι απόρροια του γεγονότος ότι οι κανόνες της Επιτροπής της Βασιλείας εν γένει στερούνται νομικής δεσμευτικότητας και νομικού εξαναγκασμού.⁴⁷ Συνεπώς, η υιοθέτηση των διατάξεων της «Βασιλείας III», εν όλω ή εν μέρει, επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη (και στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ενωσιακού), η δε εφαρμογή τους στις εθνικές εποπτικές αρχές.

Ένα, λοιπόν, από τα βασικότερα ζητήματα που ανακύπτουν αφορά την έκταση στην οποία θα γίνει η ενσωμάτωση της «Βασιλείας III» στις εθνικές έννομες τάξεις, και κυρίως από ποια κράτη, ώστε να διασφαλιστούν όροι ανταγωνιστικής ισότητας ιδίως ανάμεσα στις τράπεζες που έχουν διεθνή δραστηριότητα και αντιμετωπίζουν έντονα τον διεθνή ανταγωνισμό (ο οποίος, μεταξύ άλλων, επηρεάζεται και από το ρυθμιστικό κόστος που επιβαρύνει τους ανταγωνιστές). Το ιστορικό προηγούμενο από την άρνηση ορισμένων κρατών μελών της ίδιας της Επιτροπής της Βασιλείας να προβούν στην ενσωμάτωση της «Βασιλείας II» είναι πρόσφατο και χαρακτηριστικό.⁴⁸

⁴⁷ Βλέπε σχετικά Giovanoli (2000), σελ. 33-44, Boyle and Chinkin (2007), σελ. 211-229, και Stein-von Buttlar (2009), σελ. 150.

⁴⁸ Ενδεικτική είναι η περίπτωση των ΗΠΑ. Μολονότι οι εποπτικές και νομισματικές αρχές τους πρωτοστάτησαν στην Επιτροπή για την υιοθέτηση του αποδεκτού της μεθόδου υπολογισμού της αξίας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών βάσει των εσωτερικών τους συστημάτων διαβάθμισης του πιστωτικού κινδύνου, δεν έχουν ακόμα ενσωματώσει στο εσωτερικό τους δίκαιο τις σχετικές διατάξεις.

Βιβλιογραφία – αρθρογραφία

Ελληνόγλωσση

- Γκόρτσος, Χρ. Βλ. (2009), «Το μέτρο της αναγκαίας αναπροσαρμογής του δημοσίου χρηματοπιστωτικού δικαίου ως συνέπεια της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής κρίσης», *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, τεύχος 2, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 215-223.
- Γκόρτσος, Χρ. Βλ. (2006), «Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία», στο: Στεφάνου, Κ. Α. και Χρ. Βλ. Γκόρτσος: *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, σειρά μελετών Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, αρ. 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, κεφάλαιο δέκατο τρίτο, σελ. 259-307.
- Ράπανος, Β. και Καπλάνογλου Γ. (2011), «Οικονομική κρίση και δημοσιονομική πολιτική: Η περίπτωση της Ελλάδας», στον συλλογικό τόμο: Καραμούζης, Ν. Β. και Γκ. Α. Χαρδούβελης (επιμέλεια): *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 229-266.
- Σπαρτιώτης, Δ. – Ι. Στουρνάρας (2010), *Τα θεμελιώδη αίτια της κατάρρευσης των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών αγορών: η εμπειρία 2007-2008*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Χαρδούβελης, Γκ. Α. (2011α), «Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: Αίτια, αντιδράσεις, επιπτώσεις, προοπτική», στον συλλογικό τόμο: Καραμούζης, Ν. Β. και Γκ. Α. Χαρδούβελης (επιμέλεια): *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 31-128.
- Χαρδούβελης, Γκ. Α. (2011β), «Η υπερκυκλικότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και προτάσεις για τη μείωσή της», στον συλλογικό τόμο: Καραμούζης, Ν. Β. και Γκ. Α. Χαρδούβελης (επιμέλεια): *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 325-379.

Ξενόγλωσση

- Albertazzi, U., Eramo, G., Gambacorta, L. and C. Salleo (2011), "Securitization is not that evil after all", BIS Working Papers, No. 341, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, March.
- Allen, W. and R. Moessner (2010), "Central Bank co-operation and international liquidity in the financial crisis of 2008-2009", BIS Working Papers, No. 310, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, June.
- Angelini, P., Clerc, L., Cúrdia, V., Gambacorta, L., Gerali, A., Locarno, A., Motto, R., Roeger, W., Van den Heuvel, S., and J. Viček (2011), "Basel III: Long-term impact on economic performance and fluctuations", BIS Working Papers, No. 338, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, February.
- Basel Committee on Banking Supervision. (2011c), "The transmission channels between the financial and real sectors: a critical survey of the literature", Working Paper, No. 18, February.
- Borio, C. (2008), "The Financial Turmoil of 2007-?: A Preliminary Assessment and Some Policy Considerations", BIS Working Papers, No. 251, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, March.
- Borio, C. (2006), "Monetary and prudential policies at a crossroads? New challenges in the new century", BIS Working Papers, No. 216, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, September.
- Borio, C. and P. Disyatat (2009), "Unconventional monetary policies: an appraisal", BIS Working Papers, No. 292, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, November.
- Boyle, A. and Ch. Chinkin (2007), *The Making of International Law*, Oxford University Press, Oxford – New York.
- Calomiris, Ch. W. (2008), "The subprime turmoil: What's old, what's new, and what's next", Jackson Hole Symposium: *Maintaining Stability in a Changing Financial System*, Federal Reserve Bank of Kansas City, August.
- Caprio, J. and D. Klingebiel (1999), *Episodes of Systemic and Borderline Financial Crises*, World Bank database.

- Claessens, St., Herring, R. J. and D. Schoenmaker (2010), "A safer world financial system: Improving the resolution of systemic institutions", Geneva Reports on the World Economy 12, International Center for Monetary and Banking Studies (ICMB), Geneva.
- Committee on the Global Financial System (2010a), "Macroprudential instruments and frameworks: a stocktaking of issues and experiences", CGFS Papers, No. 38, May.
- Committee on the Global Financial System (2010b), "The role of margin requirements and haircuts in procyclicality", CGFS Papers, No. 36, March.
- Committee on the Global Financial System (2008), "Central bank operations in response to the financial turmoil", CGFS Papers, No. 31, July.
- Eichengreen, B. (2008), "Thirteen Questions about the Subprime Crisis", Conference of the Tobin Project: *Toward a new Theory of Financial Regulation*, White Oak Conference and Residency Center, February.
- Financial Stability Board, International Monetary Fund and Bank for International Settlements (2011), *Macroprudential policy tools and frameworks*, February, at: http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_1103.pdf.
- Galati, G. and R. Moessner (2011), "Macroprudential policy – a literature review", BIS Working Papers, No. 337, February.
- Giovanoli, M. (2010), "The International Financial Architecture and its Reform after the Global Crisis", in Giovanoli, M. and D. Devos (editors): *International Monetary and Financial Law: The global crisis*, Oxford University Press, pp. 3-39.
- Giovanoli, M. (2000), "A New Architecture for the Global Financial Market: Legal Aspects of International Financial Standard Setting", in Giovanoli, M. (editor): *International Monetary Law – Issues for the New Millennium*, Oxford University Press, Oxford, pp. 3-59.
- Gleeson, S. (2010), *International Regulation of Banking – Basel II: Capital and Risk Requirements*, Oxford University Press, Oxford – New York.
- Goodhart, C. A. E. (2010), "The changing role of central banks", BIS Working Papers, No. 326, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, November.
- Goodhart, C. A. E. (2009), *The Regulatory Response to the Financial Crisis*, Edward Elgar, Cheltenham, UK – Northampton, MA, USA.
- Hannoun, H. (2010), "Towards a Global Financial Stability Framework", speech at the 45th SEACEN Governor's Conference, Siem Reap province, Cambodia, February 26-27, at: <http://www.bis.org/speeches/sp100303.htm>.
- Herring, R. J. and R. E. Litan (1995), *Financial Regulation in the Global Economy*, The Brookings Institution, Washington D.C.
- Huertas, T. F. and R. M. Lastra (2011), "The perimeter issue: to what extent should *lex specialis* be extended to systemically significant financial institutions? An exit strategy from too big to fail", in: Lastra, R.M. (2011, editor): *Cross-Border Bank Insolvency*, Oxford University Press, Oxford – New York, pp. 250-280.
- Lastra, R. M. and G. Wood (2010), "The crisis of 2007-2009: nature, causes and reactions", *Journal of International Economic Law*, vol. 13, n. 3, September, Oxford University Press, Oxford, September, pp. 531-550.
- Leaven, L. and F. Valencia (2008), "Systemic Banking Crises: A new Database", IMF Working Paper, WP/08/224, International Monetary Fund.
- Macht, C. (2007), "Der Baseler Ausschuss für Bankenaufsicht und Basel II – Bankenregulierung auf einem internationalen level paying field", Studien zum Bank- und Börsenrecht, Band 64, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden.
- Panetta, F. Faeh, Th., Grande, G., Ho, C., King, M., Levy, A., Signoretti, F. M., Taboga, M. and Zaghini A. (2009), "An assessment of financial sector rescue programmes", BIS Papers, No. 48, Monetary and Economic Department, Bank for International Settlements, July.
- Posner, R. A. (2010), *The Crisis of Capitalist Democracy*, Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts-London, England.

- Reinhart, C. M. and Rogoff K. S. (2008), "The time is different: a panoramic view of eight centuries of financial crises", NBER Working Paper Series, Working Paper 13882, National Bureau of Economic Research, at: <http://www.nber.org/papers/w13882>.
- Sanio, J. (2011), "Die Zukunftssorgen der Vorwegnehmer", *Die Bank*, Zeitschrift für Bankpolitik und Praxis, Nr. 4, April, S. 36-40.
- Sigrist, D. (2006), "Basel II – kurz erklärt", in W. Wiegand (Herausgeber): *Basel II: die rechtlichen Konsequenzen*, Institut für Bankrecht an der Universität Bern, Berner Bankrechtstag, Band 12, Stämpfli Verlag, Bern.
- Slovik, P. and Cournède B. (2011), "Macroeconomic Impact of Basel III", OECD Economics Department Working Papers, No. 844, OECD Publishing, at: <http://www.oecd.org/eco/Workingpapers>.
- Stein, T. – Ch. von Buttlar (2009), *Völkerrecht*, 12. Auflage, Academia Iuris, Carl Heymanns Verlag, Köln-München.
- Tirole, J. (2010), "Lessons from the Crisis", in: Dewatripont, M., Rochet, J.-Ch. and J. Tirole: *Balancing the Banks: Global Lessons from the Financial Crisis*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, chapter 2, pp. 10-77.
- Walker, G. A. (2001), "International Banking Regulation: Law, Policy and Practice", International Banking, Finance and Economic Law Series, Kluwer Law International, The Hague – London – New York.

